

Beginnen met thematisch werken

Een praktisch handboek voor de hele school

Inhoud

1. Alles kan, maar niet alles kan in één keer	pag. 3
2. Wat is thematisch werken?	pag. 4
3. Het implementatieproces	pag. 5
Vorbereiden	pag. 12
Uitvoeren	pag. 15
Evalueren	pag. 18
Bijsturen	pag. 20
4. Meer lezen over thematisch werken	pag. 22

Auteur

Marloes van Willegen is oud-leerkracht en onderwijskundige. Samen met haar collega's ondersteunt ze basisscholen bij de vernieuwing van hun onderwijs. Daarnaast geeft ze dagelijks advies aan scholen hoe die meer verbinding in hun onderwijsprogramma kunnen aanbrengen: "Wanneer je een thema, bijvoorbeeld onze aarde, gedurende de dag terug laat komen op verschillende lesmomenten, gaat het echt leven in een groep.

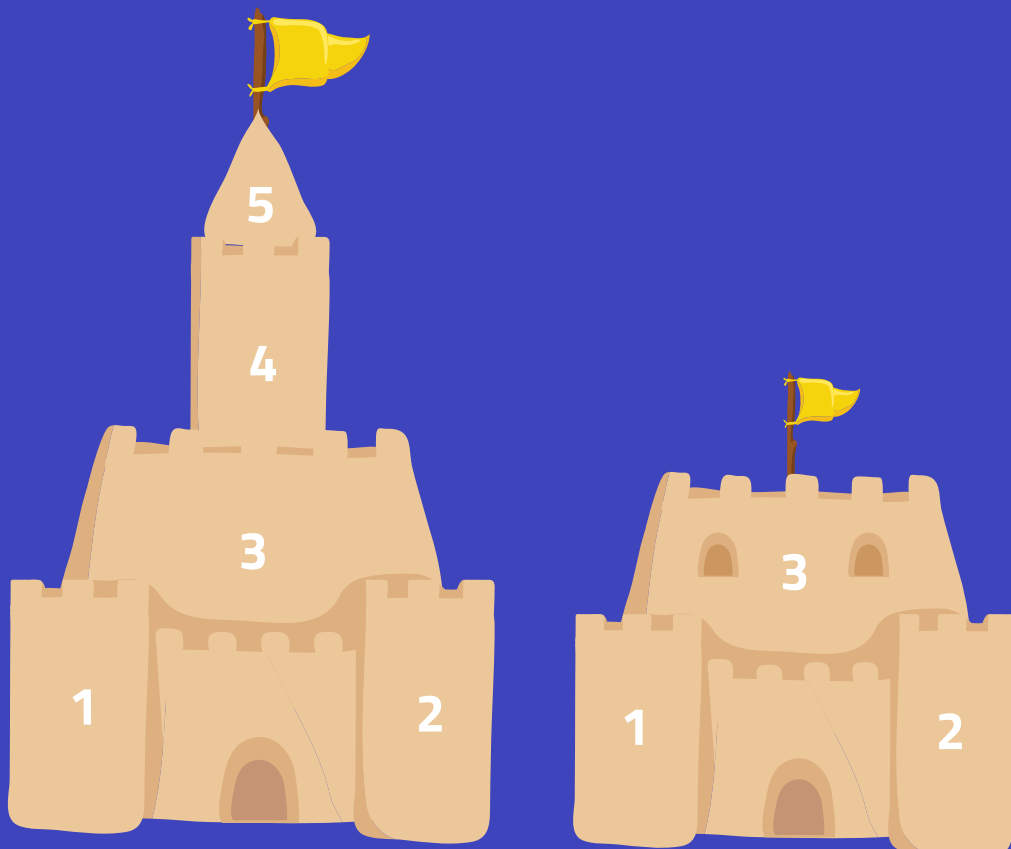
Dit is dé manier om met alle groepen in de school samen te werken aan hetzelfde thema op eigen leerniveau."

Alles kan, maar niet alles kan in één keer

Thematisch werken heeft veel positieve effecten. Maar hoe begin je ermee, waar ligt je startpunt en welke aanpak kies je? Het is niet zo dat de ene vorm van samenhang aanbrengen tussen de verschillende vakken beter is dan de andere. Het is geen wedstrijd wie de meeste verbindingen tussen de verschillende vakken kan aanbrengen. Het gaat erom dat je tussen al het losse zand samenhang aanbrengt. Hoe groot je zandkasteel wordt, maakt dan niet uit. Zolang het maar overeind blijft. Om je hierbij te helpen, hebben we dit handboek gemaakt.

In dit handboek proberen we je aan de hand van 4 stappen op weg te helpen om thematisch werken een plek te in jouw klas. Hoe je dat precies doet, hangt af van jouw voorkeuren, de persoonlijke doelen die je ermee hebt en natuurlijk waar je als school staat.

Wat is thematisch werken?

Bij thematisch werken laat je meerdere vakken aansluiten op één centraal thema. De mate waarin je dat doet, hangt deels af van de mogelijkheden die je hebt. Soms is het heel eenvoudig om vanuit verschillende vakken naar een onderwerp te kijken; in andere gevallen moet je wat meer moeite doen en voelt het misschien wat geforceerd. Neem het thema 'Duurzaamheid'. Dat heeft betrekking op natuur & techniek, maar kun je ook op andere vakken aan laten sluiten als aardrijkskunde (waar vind je olie en steenkool?), taal (schrijf een opstel over wat zou je kunnen doen om duurzamer te leven als alles wat je bedenkt mogelijk is) en geschiedenis (wat is de invloed van de industriële revolutie?). Hierbij ontdekken je leerlingen dat de verschillende schoolvakken met elkaar verbonden zijn, net zoals zaken in de wereld samenhangen. Door dit concreet te maken, vinden ze dat wat ze leren al snel een stuk relevanter. Een taalopdracht is voor leerlingen minder abstract wanneer het betrekking heeft op iets wat ze daarvoor geleerd hebben bij aardrijkskunde.

Door thematisch te werken krijgt de lesstof meer betekenis. Daarmee wordt de betrokkenheid van de leerlingen vergroot, net als hun motivatie. In de nieuwe kerndoelen wordt niet voor niets een extra focus gelegd op samenhang in je lesprogramma. Thematisch werken is een van de manieren om dat te bereiken. Voor leerkrachten lijkt het misschien meer werk terwijl in de praktijk blijkt dat je juist een minder overladen lesprogramma hebt. Wil je meer weten over thematisch werken en wat de voordelen ervan zijn, lees dan de whitepaper 'Thematisch werken in de praktijk'.

Meer lezen over wat thematisch werken is?

Je ontdekt wat thematisch werken is en krijgt de handvatten die je helpen het een grotere rol te geven binnen jouw onderwijs. Hoe je dat precies doet, hangt af van jouw voorkeuren.

[Download de whitepaper](#)

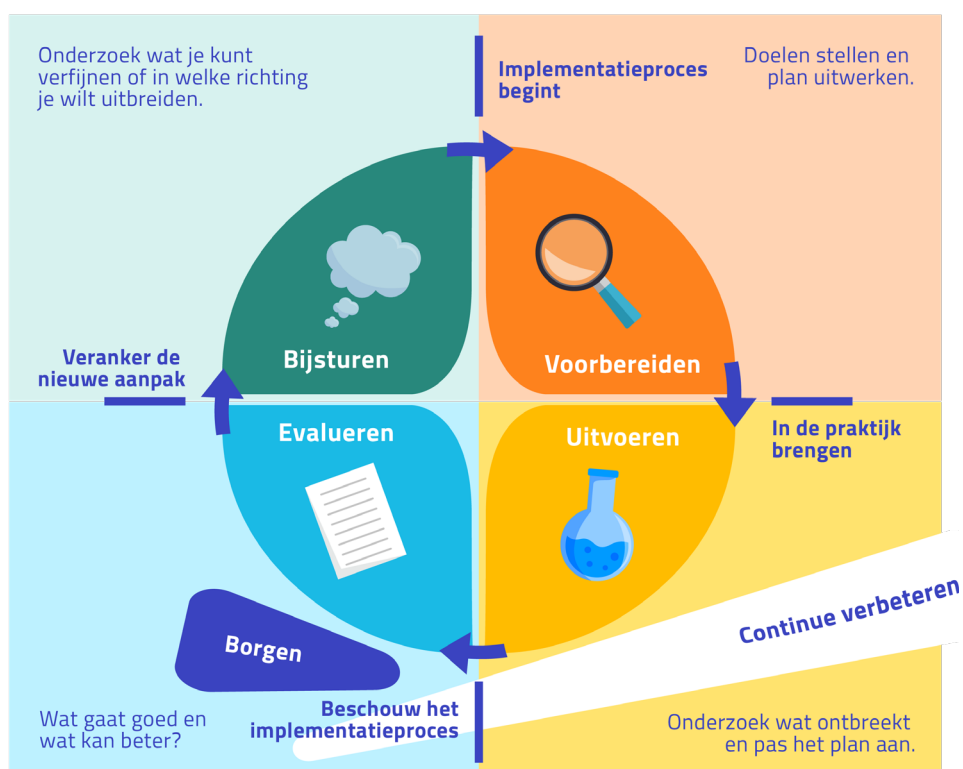
Met de hele school thematisch werken implementeren

Wanneer je wil starten met iets nieuws, is het belangrijk dat je iedereen meekrijgt. Je wilt dat je hele team enthousiast is en iedereen de voordelen ervan inziet, zodat ze de extra inspanning, die het onherroepelijk gaat kosten, ervoor over hebben. Kennis en ervaring delen is hierbij helpend. Je kunt hiervoor bijvoorbeeld ervaringen uitwisselen met andere scholen binnen de stichting of een onderwijsadviseur ter ondersteuning vragen. In dit handboek richten we ons op het maken en uitvoeren van het implementatieplan en gaan we ervan uit dat iedereen op zijn minst met open vizier naar de nieuwe aanpak kijkt.

Vooraf: Over het implementatieproces

Voor het invoeren, of verfijnen, van thematisch werken maken we in dit handboek gebruik van de cirkel van Deming. William Edwards Deming was een Amerikaanse statisticus die vooral bekend werd vanwege zijn invloed op het gebied van Japanse productie en industrie. In verschillende lezingen richtte hij zich tot het management van diverse Japanse bedrijven waarin hij stelde dat verbetering van kwaliteit zal leiden tot een vermindering van uitgaven en tot een vermeerdering van productiviteit en marktaandeel. Meerdere Japanse producenten pasten zijn technieken toe en ervoeren een nieuwe internationale vraag naar Japanse producten.

Het originele proces van Deming gaat uit van vier fases die in een cyclus worden doorlopen: Plan, Do, Study en Act (PDSA). In het geval van de implementatie van thematisch werken, en omdat we het voor de duidelijkheid zoveel mogelijk in het Nederlands willen houden, ziet onze kwaliteitscirkel van Deming er iets anders uit:

Figuur 1.1: Gebaseerd op: <https://deming.org/explore/pdsa/>

De kwaliteitscirkel van Deming is van oorsprong bedoeld om problemen op te lossen dan wel verbeteringen aan te brengen. Voor het thematisch werken kijken we er net even anders naar. We zetten dit proces in om doelen te bereiken. De cyclus wordt daarbij voortdurend herhaald omdat je steeds nieuwe doelen stelt.. Het helpt je om overzicht te houden, een langetermijnvisie te definiëren en aan te passen aan een veranderende werkelijkheid. Want die gaat veranderen en je zult daarop moeten anticiperen. We vatten het proces hieronder eerst samen met betrekking tot een onderwijsverandering of -vernieuwing zoals de implementatie van thematisch werken. Daarna werken we deze stappen gedetailleerder uit, geïllustreerd aan de hand van een praktisch scenario.

Doel van goede implementatie

Aangezien je dit handboek hebt gedownload, ben je waarschijnlijk geïnteresseerd in thematisch werken. Je wilt er een begin mee maken of misschien heeft het al vorm gekregen op jouw school en ben je op zoek naar manieren om je aanpak te verfijnen of door te ontwikkelen. Waar je startpunt ook ligt, en welk doel je ook hebt, één ding is belangrijk als het om de implementatie van thematisch werken gaat: toon ambitie maar wees realistisch. Niet alles kan in één keer.

Daarom gaan we er in dit handboek van uit dat je thematisch werken alleen in kunt voeren door een stappenplan te volgen dat je steeds opnieuw doorloopt. Het is geen lift die je direct en vanzelf naar de juiste verdieping brengt. Je loopt de trap omhoog in een trappenhuis waarbij je bij elke verdieping een nieuw rondje maakt. Soms moet je even bijkomen. Dan kijk je over de reling naar beneden om te zien waar je vandaan komt, en naar boven om te zien waar je naartoe wil. Dat kan niet in een lift, daar kijk je hoogstens in de spiegel en reflecteer je alleen op jezelf, terwijl je geen idee hebt van wat er om je heen gebeurt.

Voorbereiding op implementatieproces

Vooraf is het goed om te benadrukken dat thematisch werken geen snelle oplossing is om de schoolresultaten te verbeteren. Het is een proces waarbij je doelen stelt, aanpassingen doorvoert, die evalueert en van daaruit weer een volgende stap zet. Het vraagt een investering in tijd, geld en in je team. Het borgen, door alles wat je doet en maakt te documenteren, is daar bijvoorbeeld heel belangrijk bij. Daarbij maakt het niet uit of je thematisch werken wilt zetten als eerste experiment in een groep of bouw, of je er al langer mee bezig bent en graag een geheel samenhangend lesprogramma wilt van groep 1 tot en met 8.

Het implementatieproces voor thematisch werken lijkt op bepaalde vlakken op het invoeren van een nieuwe lesmethode, met dit belangrijke onderscheid dat het invoeren van thematisch werken echt een meerjarenplan is. De visie van de school en de ideeën van het team daarbij spelen daarom een grote rol. Dit is iets wat je met zijn allen kritisch bekijkt zodat je uitkomt op een visie die je deelt. Het visiespel van SLO kan hierbij een zeer goed helpend hulpmiddel zijn.

Om het behapbaar te houden, gaan we in dit document uit van drie jaar. Dat is voldoende om een verandering door te kunnen voeren die impact heeft. Mits de doelen, zoals gezegd, weliswaar ambitieus, maar tegelijkertijd realistisch zijn. In dat opzicht kan het een integraal onderdeel zijn van je vierjaarlijkse schoolplan waarbij je een jaar vrij houdt om de onderwijsvernieuwing, die je hebt doorgevoerd, in zijn geheel te evalueren en te verankeren.

Het proces start met het stellen van een (voorlopig) einddoel, bijvoorbeeld thematisch onderwijs met een doorlopende leerlijn van groep 1 t/m 8. De manier waarop dit bereikt gaat worden, is gefaseerd. Omdat we een dergelijke onderwijsvernieuwing zien als een doorlopend, cyclisch proces, proberen we dit zuiver te houden door gebruik te maken van de kwaliteitscirkel van Deming. In de volgende paragraaf leggen we uit wat dat inhoudt en waarom we hiervoor kiezen.

Na die drie jaar kunnen weer nieuwe doelen opgesteld worden. Misschien heb je daarvoor die verre stip op de horizon al lang bepaald. Afhankelijk van wat je hebt bereikt en in welke mate het verankerd is in je onderwijs, stel je nieuwe doelen.

Nieuwe kerndoelen

In 2025 zijn de nieuwe kerndoelen voor onder andere rekenen, taal en lezen, wereldoriëntatie en burgerschap door SLO opgeleverd. Wat betekent dat straks voor de dagelijkse praktijk in de klas? Voldoen de leermiddelen en didactieken die je op dit moment inzet nog wel? Nu is het moment om hier samen met je collega's naar te kijken. Een handig hulpmiddel hierbij is het Kwaliteitskader Leermiddelen Taal van de PO Raad.

Download het kwaliteitskader

Wie maken het plan?

Het kan niet vaak genoeg gezegd worden: thematisch werken is niet iets dat je alleen kunt doen. Je hebt daar echt iedereen bij nodig. Ook de leerlingen voor wie je het uiteindelijk allemaal doet, en zelfs hun ouders. Daarom hebben we een lijst gemaakt van iedereen die een rol speelt bij de implementatie van een nieuwe aanpak van het onderwijs in jouw school. Het is goed om te weten dat deze rollen niet in beton gegoten zijn. Verschillende taken en verantwoordelijkheden kunnen bij anderen ondergebracht worden en dit kan per school verschillen. Gedurende het proces kan dit eveneens veranderen, zowel de inhoud van een rol als degene die hem speelt. Dit is bijvoorbeeld afhankelijk van in welke fase het implementatieproces zich bevindt en kan later weer aangepast worden omdat je voor een nieuwe cyclus heel andere doelen hebt bedacht.

Wie spelen dan een rol in het proces? We omschrijven de belanghebbenden hieronder in het kort. Hoe dit precies ingevuld wordt, is afhankelijk van de situatie en kan voor iedere school anders zijn.

De rollen

Schoolleider

Een van je taken als schoolleider is het bewaken van de visie. Taken zijn bijvoorbeeld een planning maken voor de studiedagen, werkgroep aanstellen en het informeren van de ouders.

Coördinator

De werkgroep thematisch werken wordt geleid door een coördinator. Afhankelijk van diens expertise zou deze ook de rol van expert-leerkracht op het gebied van thematisch werken op zich kunnen nemen.

Werkgroep

De werkgroep maakt een plan voor het eerste jaar om thematisch werken te implementeren. Daarbij richten ze zich vooral op praktische zaken en werken ze vanuit de schoolvisie en -doelen.

Expert-leerkrachten

De expert-leerkrachten kunnen onderdeel van de werkgroep zijn, afhankelijk van waar het proces zich op richt. Vanuit hun expertise maken zij inhoudelijke beslissingen.

Leerkrachten

De implementatie van thematisch werken in de school staat of valt bij de medewerking vanuit de leerkrachten binnen het team. Zij zullen enthousiast gemaakt moeten worden en wellicht bij moeten leren.

Leerlingen

Het is belangrijk om te weten te komen welk effect het thematisch werken op de leerlingen heeft. Zowel tijdens de lessen als aan het eind van een thema is het belangrijk dat zij evalueren en reflecteren op het onderwijs.

Ouders

De ouders kunnen op verschillende manieren betrokken worden bij dit proces. Onder andere middels een ouderraad, maar ook individueel wanneer zij geïnformeerd worden tijdens ouderavonden.

Onderwijsadviseur

Afhankelijk van de situatie op de school kan een onderwijsadviseur ondersteuning bieden met trainingen, visievorming, implementatie, etc.

Fase 1: Voorbereiden

Nu duidelijk is wie allemaal een belang hebben bij de invoering van thematisch werken, kan er gestart worden met de voorbereiding. Dat begint bij visie en ambitie. Dat ligt bij de schoolleider en daaruit volgen de doelen. Het implementatieplan omvat een beperkt aantal, maar duidelijk geformuleerde doelen en verbetermaatregelen. Hoewel het aantal doelen en verbetermaatregelen beperkt is, is de invloed die het heeft op je school dat niet. Het behelst per definitie meer dan alleen het invoeren van een nieuwe lesmethode of het trainen van je team in een nieuwe werkwijze; het gaat om de combinatie van verschillende factoren. De schoolvisie is daarbij leidend, hoewel je ook tot de conclusie kunt komen dat die visie herzien moet worden.

De **schoolleider** bedenkt hoe op school over een paar jaar het onderwijs vormgegeven zal zijn. Dat is het grote doel voor de wat verdere toekomst. Voor het proces om daar te komen, is het goed om te benadrukken dat het doel en de ambitie in dit proces weliswaar zeer nauw verbonden zijn, maar nooit hetzelfde. Bijvoorbeeld: de ambitie kan zijn om de resultaten op het gebied van taalontwikkeling te verbeteren. Om daar te komen is het doel de taallessen meer in samenhang met andere vakken te geven. Wanneer dit helder geformuleerd is, komt de volgende stap in de voorbereiding: het aanstellen van een coördinator thematisch werken.

Voorbeeld

Sinds een paar jaar worden op jouw school de vakken van wereldoriëntatie in samenhang gegeven. Kennisopbouw vindt breder plaats en blijft beter hangen. Op het gebied van taal echter lijken de resultaten de landelijke trend te volgen en minder te worden. Als school hebben jullie de ambitie om dit structureel te verbeteren. Maar er is geen kant-en-klare oplossing voor handen. Is het mogelijk om de taalvaardigheden te verbeteren door taal meer in samenhang met wereldoriëntatie aan te bieden? (Een deel van) het taalonderwijs integreren met wereldoriëntatie wordt het doel. Gezien de complexiteit van dit doel, is het goed om je in dit geval tot een enkele doel te beperken.

Coördinator aanstellen

Voor verschillende aandachtsgebieden heb je waarschijnlijk binnen het team al coördinatoren of expert-leerkrachten: voor rekenen, wereldoriëntatie, ICT, taal, etc. Voor het thematisch werken heb je ook zo'n **expert-leerkracht** nodig. Niet alleen vanuit praktisch oogpunt - als schoolleider kun je immers niet alles zelf doen - maar vooral om de ambitie en het doel gescheiden te houden. De coördinator heeft als taak het doel te bereiken. Daar ligt zijn verantwoordelijkheid. In het hiervoor genoemde voorbeeld zorgt de coördinator er dan voor dat er nieuw, samenhangend lesmateriaal wordt ontwikkeld waarbij taal en wereldoriëntatie geïntegreerd zijn.

Formaliseer de rol van de expert

Het is belangrijk dat de **schoolleider** de rol van expert-leerkracht formaliseert. Diegene moet tijd en ruimte krijgen om de nieuwe rol in te vullen. De focus van de coördinator/expert-leerkracht zal volledig op thematisch werken moeten komen te liggen. Bij alle taken die diegene al heeft, kijk je of die bijdragen aan dat doel. Is dat niet het geval, dan zullen deze taken (tijdelijk) geschrapt moeten worden of bij een ander ondergebracht.

Studiedagen inplannen

Welke verandering je ook wil doorvoeren, het opleiden en trainen van de mensen die de verandering gaan realiseren, heeft een hoge prioriteit. Zeker in het begin. In het eerste jaar zul je relatief veel aandacht moeten besteden aan training op het gebied van thematisch werken. Het doel is dan vooral om met je team op een zo veel mogelijk gelijk niveau te komen.

Waar heeft het team behoefte aan

Bij de invulling van de studiedagen kijk je naar twee zaken. Enerzijds kijk je wat er nodig is om het doel voor dat jaar te bereiken, anderzijds ga je uit van het team en waar de behoeftes van de individuele leerkrachten liggen. Voor het tweede geldt dat dit natuurlijk wel moet bijdragen aan het bereiken van het doel met betrekking tot thematisch werken.

Afhankelijk van de achtergrond van de **coördinator** of de **expert-leerkracht** thematisch werken zul je wellicht meer specialistische scholing moeten faciliteren. Dit staat los van de studiedagen. We benoemen het hier expliciet omdat het er wel mee samenhangt. De expert-leerkracht zal namelijk in een latere fase (Evalueren) coach zijn voor de andere leerkrachten.

Werkgroep samenstellen

Voor iedere cyclus wordt weer een nieuwe werkgroep samengesteld; alleen de **coördinator** thematisch werken is een vaste waarde. De samenstelling is namelijk afhankelijk van wat je in het komende jaar wilt bereiken en wat er uit de evaluatie van het vorige jaar is gekomen. Aan de hand daarvan kijk je welke leerkrachten in de werkgroep passen.

Voorbeeld

In het eerste jaar hebben jullie je erop gericht om taal en taalontwikkeling meer in samenhang en doorlopend door de leerjaren heen aan te bieden. Naast de coördinator bestond de werkgroep uit een leerkracht uit de onderbouw, de middenbouw en de bovenbouw. Samen hebben jullie ervoor gezorgd dat taal meer in samenhang met andere vakken (vooral wereldoriëntatie) wordt gegeven en de taalontwikkeling duidelijk van groep 1 t/m 8 plaatsvindt. Dit is nu verankerd in het curriculum. Voor het volgende schooljaar is een nieuw doel bedacht: begrijpend lezen aan laten sluiten op de thema's van wereldoriëntatie. Voor de leerkrachten van groep 1 t/m 3 is dit veel minder van belang. Daarom bestaat de werkgroep nu naast de coördinator uit de leerkracht van groep 5, groep 7 en een leerkracht die meer weet van de close reading-aanpak.

Schooljaar voorbereiding

Het voorbereiden van het schooljaar wordt grotendeels door de leden van de **werkgroep** gedaan. Wie, wat, wanneer en hoe is afhankelijk van de school; hier is geen algemeen geldende invulling voor te maken. Het ligt aan de beginsituatie, de doelen maar ook de dynamiek op de school. Toch zijn er een aantal zaken die in alle gevallen gedaan moeten worden:

- Jaardoelen stellen
- Herzien/maken van een jaarplanning
- Team informeren en activeren
- Thema's bedenken en inventariseren hoe daar op aangesloten kan worden
- Ouders informeren/activeren

Fase 2: Uitvoeren

Nadat het plan is opgesteld, gaan we over tot actie. De implementatie van thematisch werken kun je zien als een voortdurend experiment waarbij je zeker in het begin het verloop intensief monitort. Overleg regelmatig met het team zodat je erachter komt wat de eventuele knelpunten en obstakels zijn. Al deze informatie leg je zorgvuldig vast. In de eerste maanden doe je dat bijvoorbeeld tweewekelijks, later in het schooljaar, zodra je de eerste paar thema's hebt doorlopen, wordt dat minder frequent. Je wilt niet te veel beslag leggen op de kostbare tijd van het team. Je bespreekt dan alleen nog maar de voortgang van het thema aan het eind van een periode en bereidt het nieuwe thema voor.

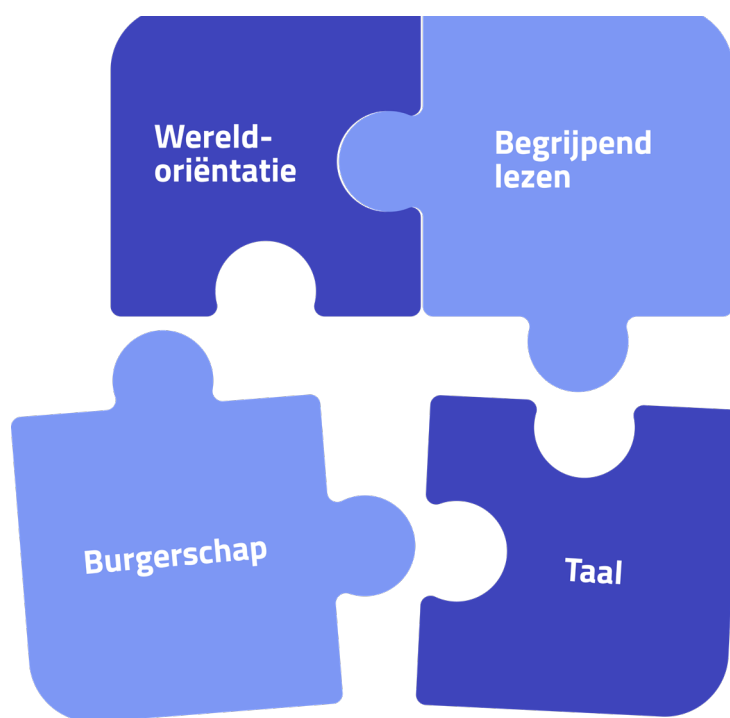

De activiteiten in deze fase kunnen, en zullen waarschijnlijk, door elkaar lopen. De trainingen plan je dan wel in het begin van het jaar, ze zullen deels pas uitgevoerd worden in de loop van het schooljaar. Dit lijkt tegenstrijdig, maar is het niet. De trainingen bouw je op en beginnen bij een basistraining over thematisch werken. Net zoals de invoering van thematisch werken een proces is, geldt dat ook voor de trainingen. Bij iedere training heb je weer een voortschrijdend inzicht. Daardoor zul je soms wel denken: had ik dit maar eerder geweten...

Jaarplanning maken

In de jaarplanning wordt duidelijk welke thema's je per groep gaat behandelen. Daarmee maak je verschillende zaken overzichtelijk. Niet alleen wat er per groep op het programma staat, maar ook hoe de verschillende vakken met elkaar samenhangen en hoe dit eventueel al doorloopt van groep 1 t/m 8. Geleidelijke kennisopbouw is essentieel om een optimaal resultaat uit het thematisch werken te halen. De coördinator kijkt inhoudelijk of bijvoorbeeld de kerndoelen worden gedekt.

Daarnaast neem je in je jaarplanning ook de evaluatiemomenten op, themavoorbereidingen en studiedagen met bijbehorende trainingen. In het begin zul je regelmatig korte bijeenkomsten met het team hebben. Wanneer na enkele maanden de nieuwe manier van werken al enigszins geworteld is, kun je dit afschalen. Uiteindelijk zul je alleen nog bijvoorbeeld samen een thema evalueren en het nieuwe thema gaan voorbereiden.

Trainingen

In het begin zul je veel bezig zijn met het team. Het maakt niet uit welk niveau de individuele leden wat betreft het thematisch werken daarbij hebben. Juist omdat iedereen een ander startpunt heeft, en je uiteindelijk zoveel mogelijk op één lijn wilt komen, zijn gezamenlijke trainingen noodzakelijk. Vanzelfsprekend zijn studiedagen hier een goede gelegenheid voor. Afhankelijk van de ambitie en doelen die je hebt met het thematisch werken kies je voor een bepaalde set aan trainingen.

Methodes koppelen

Deze taak zal in de meeste gevallen in eerste instantie bij de werkgroep liggen. Gezamenlijk kijken zij naar de mogelijkheden die de aanwezige methodes bieden. Wat goed is, hoef je namelijk niet te vervangen. Daarbij vraagt het vervangen van een methode ook weer extra energie en commitment. Komen de onderwerpen bij verschillende vakken (deels) overeen? Dan kun je daar de aansluiting maken. De schrijfp opdrachten bij taal kun je vaak gemakkelijk aan laten sluiten bij wereldoriëntatie zonder dat je die twee vakken meteen in zijn geheel in samenhang hoeft te geven.

De taalopdracht en instructie blijven dan hetzelfde maar het gaat over een ander onderwerp. Hetzelfde geldt voor de creatieve vakken. De technieken die de leerlingen gaan gebruiken, veranderen niet, maar wat ze gaan maken, wordt anders. Dit hoeft niet ingewikkeld te zijn; het is vergelijkbaar met hoe je bijvoorbeeld op de feestdagen aansluit. Je gooit niet alles om, maar je begint met kleine aanpassingen. Het gaat stap voor stap om het behapbaar te houden. Zo kost het niet veel extra tijd en alle zaken die je bedenkt, blijven bewaard. Voor het volgend schooljaar ligt het dan al klaar.

Op de Alan Turlingschool in Amsterdam is het thematisch onderwijs geheel door de leerkrachten zelf vormgegeven. Mede-oprichters van de Alan Turlingschool Martin Bootsma en Eva Naaijkens schreven er een boek over: **Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs**. Voor onze visie op thematisch werken is dit heel inspirerend geweest. Ook de nieuwe conceptkerndoelen, zoals die onlangs door SLO zijn gepubliceerd, kunnen inspirerend zijn wanneer je je onderwijs opnieuw wilt vormgeven en op de toekomst voorbereid wil zijn.

Themavoorbereiding

Met de jaarplanning heb je al veel voorbereid. Toch zul je iedere periode opnieuw moeten voorbereiden. Om te kijken wat goed ging in de vorige periode en wat in het vervolg beter kan. De themavoorbereiding bestaat uit 2 delen: evaluatie van de vorige periode en voorbereiding op de aankomende periode. Een nieuw thema voorbereiden wordt per definitie door het gehele team gedaan. Je wilt een thema namelijk laten leven door de hele school. Daarnaast heeft iedere leerkracht een eigen expertise, interessegebied, etc. Dat geeft de mogelijkheid om taken te verdelen waarbij je gebruik maakt van elkaars sterke punten.

Belangrijk onderdeel hier is het documenteren van al het lesmateriaal zodat je er in komende schooljaren gemakkelijk op terug kunt grijpen. Het is zeer aan te raden om dit centraal te doen zodat het voor iedereen beschikbaar is.

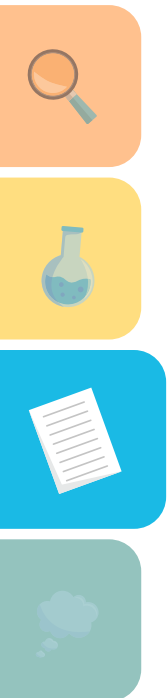
Fase 3: Evalueren

De uitgevoerde activiteiten worden geëvalueerd aan de hand van de data die je hebt verzameld in de uitvoeringsfase. Deze gegevens omvatten bijvoorbeeld de themavoorbereidingen, jaarplanningen, verslagen van teambijeenkomsten, ervaringen tijdens trainingen en zelfs leerlingresultaten. Afwijkingen ten opzichte van het plan worden geïdentificeerd en verklaard. Aan de hand van de uitkomsten van deze fase wordt bepaald op welke elementen moet worden bijgestuurd. Dit moet zorgvuldig gedocumenteerd worden om het hele implementatieproces zo zuiver mogelijk te houden en omdat het een hulpmiddel is bij het verankeren van deze vernieuwing in je onderwijs.

Feedback en coaching

Thematisch werken kan, zelfs wanneer het middels een zorgvuldig proces wordt geïmplementeerd, voor veel leerkrachten nog erg intimiderend zijn. Ze missen zekerheden van kant-en-klare methodes en het overzicht wanneer je vooral klassikaal lesgeeft. Het geven van een modelles door de thematisch werken-expert kan dan helpen. Daarnaast is het, zeker in het begin, handig om samen lessen te ontwerpen. Daarmee bied je allereerst houvast, vervolgens heb je een duidelijk voorbeeld om feedback op te geven. Dit vraagt voornamelijk een tijdsinvestering van de **expert-leerkracht** en die zal daar voor vrij gepland moeten worden. Van de individuele leerkracht wordt alleen verwacht dat die openstaat voor een observatie van zijn les, coaching en feedback.

Tijdens stages kijkt er nog regelmatig iemand mee tijdens de les van de beginnende leerkracht. Maar daarna? Zelden. En dat is jammer omdat zelfs de meest ervaren leerkracht nog beter kan worden van feedback krijgen (en geven). Laat de **expert-leerkracht** daarom kijken in de klas. Maak een video-opname zodat je dit samen terug kan kijken. Zorg daarbij wel voor een veilige omgeving. Het advies is daarom om dit één op één te doen en de meer algemene ervaringen in de groep te bespreken. Om een groter effect te bewerkstelligen, observeer je een les die samen ontworpen is. De themavoorbereiding is al gedaan, observeer, geef feedback en coach daarop.

Feedback halen

Zoals inmiddels wel duidelijk is, is thematisch werken iets dat je samen doet. Het is dan ook belangrijk dat vanuit alle belanghebbenden feedback gehaald wordt. **Het team** doet dit al elke keer bij de thema-evaluatie. Dat de feedback goed geregistreerd wordt, is essentieel. Dat gaat gemakkelijk bij 'officiële' feedback als een enquête, maar wordt lastiger wanneer de reacties tussen neus en lippen door worden gemeld. Waar mogelijk zul je deze terugkoppeling over je onderwijsverandering zo veel mogelijk moeten registreren.

Het team

De feedback van het team komt voornamelijk uit de evaluatierondes na afloop van iedere periode. Deze kun je ook goed halen uit bijvoorbeeld coachingsgesprekken of tijdens studiedagen. Daarnaast zijn teamoverleggen een goede bron wanneer dit consequent vastgelegd wordt.

Leerlingen

Aan het eind van een thema of periode is het een goed idee om de leerlingen te laten evalueren wat ze geleerd hebben en daarop te reflecteren. Zij krijgen daardoor meer eigenaarschap over hun leerproces, terwijl het jou de nodige informatie geeft over het effect van thematisch werken en hoe dat door de leerlingen ervaren wordt. De leerlingenraad is eveneens een goed orgaan om feedback bij te halen.

Ouders

Feedback van ouders kun je krijgen door een enquête te houden of door de ouderraad om terugkoppeling te vragen. De drempel om een enquête in te vullen kan soms wat hoog zijn en je krijgt misschien niet een juiste dwarsdoorsnede aan reacties. Een andere, handige gelegenheid om deze groep te benaderen zijn ouderbijeenkomsten, ouderavonden en ouder-kind-gesprekken. Iedere leerkracht krijgt dan een gestandaardiseerde, korte set vragen mee om te stellen tijdens een ouderavond. Voorbeelden van vragen zijn:

- Vertelt het kind thuis over de lessen?
- Wat vertelt het kind dan?
- Vertelt het kind over wat hij geleerd heeft?

De leerkracht heeft dan meteen de mogelijkheid om de voordelen van het thematisch werken uit te leggen.

Fase 4: Bijsturen

Nu de eerste drie fases van de implementatie erop zitten, zijn jullie klaar om op te schalen! Hoewel je op dit moment de eerste cyclus nog aan het afronden bent, kijk je hier alvast een beetje vooruit. Op basis van de evaluatie en analyses uit voorgaande fases stuur je bij. Er moet opnieuw een implementatieplan gemaakt worden. In deze fase is het essentieel om de behaalde resultaten te borgen, zowel voor de korte als lange termijn. Zo voorkom je een terugval en zorg je er tegelijkertijd voor dat een stevig fundament gelegd wordt. Misschien is het voortborduren en verfijnen, of juist een nieuwe methode thematisch koppelen aan wat jullie al deden. Welk nieuw doel je ook stelt, zie het als een nieuw implementatieproces. Als input gebruik je de resultaten van de vorige fase. Leer lessen uit de afgelopen periode en gebruik die voor de komende periode waarin je nieuwe stappen gaat zetten. Door continu te leren en aanpassingen door te voeren, maak je het mogelijk voor jezelf om een duurzame en effectieve implementatie van thematisch werken in het basisonderwijs voor elkaar te krijgen.

Werkgroep overleg

Aan het eind van een cyclus komt de **werkgroep** 🧑 voor het laatst bijeen. Zelfs als voor de nieuwe cyclus de werkgroep uit dezelfde personen bestaat. Er zullen namelijk nieuwe doelen gesteld worden en daar hoort een nieuwe werkgroep met een nieuwe opdracht bij. De **werkgroep** 🧑 zorgt voor een overdracht naar de nieuwe groep en zal de behaalde resultaten doorgeven aan de schoolleider. Samen met de **coördinator** 🧑 zal deze een nieuw doel bedenken voor het volgend schooljaar.

Documentatie

Door de resultaten en bevindingen te documenteren borg je de onderwijsvernieuwing, -verandering of -verbetering. Je wilt voorkomen dat kennis verdwijnt. Hoe zorg je ervoor dat kennis niet verdwijnt en de ontwikkeling niet stilvalt?

Dit kan op veel verschillende manieren. Het belangrijkste is dat je het doet. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij veel verschillende personen. Van de **schoolleider** 🧑 mag verwacht worden dat die hier de voorwaarden voor schept in de vorm van een goed systeem. Het **team** 🧑 leggen vast wat ze doen en gedaan hebben, zodat voor het nieuwe schooljaar alles al klaar is. Dit wordt door de **expert-leerkracht** 🧑 gecoördineerd. Zo heeft iedereen hier zijn eigen rol in. Dit is niet alleen van belang om de voortgang in de gaten te houden en de voortgang op gang te houden, het zorgt er ook voor dat nieuwe leerkrachten gemakkelijker aan de slag kunnen.

Training nieuwe collega's

In het gunstigste geval heeft de nieuwe collega gekozen voor de school vanwege de visie op onderwijs. Thematisch werken of thematisch onderwijs zal voor diegene dan als een warm bad voelen. Dan lijkt een training of uitgebreid inwerktraject misschien overbodig.

Toch is het aan te raden om deze nieuwe collega net zo in te werken als een leerkracht die nog geen ervaring heeft met thematisch werken. De reden hiervoor is simpel. Op jouw school wordt thematisch werken ingevuld op een manier die bij jullie past en op jullie situatie is aangepast. Daarom zal de nieuwe collega hoe dan ook moeten worden ingewerkt. Enerzijds omdat het zorgt voor een betere onboarding, wat prettig is voor de leerkracht zelf. Anderzijds omdat je op die manier het thematisch werken steviger borgt in de dagelijkse praktijk.

Hoe dit inwerktraject precies wordt ingevuld, is aan jullie. Zorg er in ieder geval voor dat je alles wat je doet goed documenteert. Een paar rollen zijn daarbij belangrijk. De schoolleider is er om de visie en ambitie uit te dragen. Van de expert-leerkracht thematisch werken kan verwacht worden dat die uitwerking hiervan laat zien. De directe collega is er voor de praktische ondersteuning: hoe doe jij dit?

Meer lezen over thematisch werken

Voor dit handboek zijn we uitgegaan van onze visie op onderwijs en de ervaringen van onze adviseurs bij het ondersteunen van scholen bij de verandering van hun onderwijs. Dat doen we praktisch onder andere door (op maat gemaakte) jaarplanningen samen te stellen waarbij zoveel mogelijk in samenhang wordt aangeboden en door te onderzoeken waar de mogelijkheden liggen om vakken met elkaar te integreren. Daarnaast kijken onze onderwijsadviseurs samen met de scholen naar waar de behoefte aan extra training ligt.

[Het boek 'Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs'](#) van Martin Bootsma en Eva Naaijken beschrijft misschien wel perfect hoe thematisch onderwijs vorm kan krijgen. Het is niet alleen een inspiratiebron geweest voor dit handboek, maar dat boek mag wat ons betreft evenmin ontbreken binnen iedere school die serieus stappen wil zetten in de richting van thematisch werken. Of je nog moet beginnen, of alleen nog de puntjes op de i wilt zetten.

Ontdek nu gratis ons thematische lesprogramma

Met de aanpak van Faqta kun jij eenvoudig beginnen met thematisch werken. Ontdek 6 weken lang hoe je verschillende vakken binnen één thema kunt laten aansluiten.

Gratis proberen

